

Abstrakt

Při identifikaci fullerenu v geologických materiálech bylo dosud dosaženo řady rozporupných výsledků, zároveň opakovatelnost publikovaných nálezů je obtížná. Jedním z možných důvodů negativních výsledků může být neefektivní extrakce fullerenu z horninových materiálů.

Ultrazvukovou extrakcí vzorků černého uhlí v toluenu s přidaným standardem C_{60} byl testován soubor podmínek, které by mohly vést k optimalizaci průběhu ultrazvukové extrakce fullerenu z hornin. Extrakty byly analyzovány metodou vysokoúčinné kapalinové chromatografie (HPLC). V rámci experimentů, které probíhaly ve stejné ultrazvukové lázni (Tesla) se ukázalo, že ke zvýšení koncentrace C_{60} ve výsledném extraktu může vést optimální volba času sonikace – nejvyšších koncentrací C_{60} v extraktu bylo dosaženo po 30 minutách ultrazvukace. Dalším důležitým parametrem se ukázala být teplota vzorku při ultrazvukaci, kdy po 3 hod. ultrazvukaci při teplotách 280 – 285 K byla koncentrace C_{60} v extraktu o ~45 % vyšší než za teploty 290 – 310 K. Při kratší době sonikace byl rozdíl méně výrazný. Preextrakcí uhlí pentanem a pentanem + toluenem na systému Soxtec před přidáním standardu C_{60} vedla k mírnému zvýšení výtěžku C_{60} po následující ultrazvukaci. Menší vliv může mít i způsob filtrace. Opakovanou extrakcí již ultrazvukovaného uhlí nebylo vyextrahováno významné množství C_{60} (< 0,4%). Přítomnost dusíkové atmosféry nad vzorkem, probublávání N_2 do vzorku během ultrasonikace, či demineralizace uhlí se neukázaly v tomto případě jako vhodné podmínky. Výrazně nižších výtěžků bylo dosahováno v ultrazvukové lázni Bandelin Sonorex.

Při testování stability C_{60} v toluenovém roztoku v nepřítomnosti pevné fáze nebyly zjištěny dekompoziční procesy působením zvýšené teploty či akustického vlnění na C_{60} . Po tříhodinové ultrazvukaci roztoku C_{60} v lázni Bandelin Sonorex společně s frakcí nasycených uhlovodíků (separovaných z pentanového extraktu) koncentrace C_{60} v roztoku mírně klesla, stejně jako v případě sonikace roztoku C_{60} a toluenového extraktu, kdy byl zaznamenán pokles koncentrace C_{60} o cca 17%. Zřejmě tedy dochází k úbytku C_{60} vlivem reakcí s uhlovodíky při extrakci, pokles koncentrace C_{60} však není zdaleka tak významný jako v přítomnosti pevné fáze.